

LINAS JONAUSKAS

Kur ieškoti rudojo lokio

ir kiti nutikimai
gamtoje

ILUSTRAVO D. ČIUPLYS

GIDAS
JAUNIESIEMS
TYRINĖTOJAMS

baltos lankos

LINAS JONAVSKAS

Kur ieškoti rudojo lokio

**ir kiti nutikimai
gamtoje**

ILIUSTRAVO D. ČIUPLYS

baltos lankos

TURINYS

ĮVADAS TĖVAMS IR MOKYTOJAMS 8

ĮVADAS VAIKAMS 10

Į PAGALBĄ DRĄSIAJAM GAMTOS TYRINĖTOJUI! 12

PAVASARIS

Užsiauginkite vitaminų! 18

Pakrančių tvarkymas 22

Žolės deginimas – pavojus gamtai! 26

Atsargiai, gyvatė! 30

Kelionė į dinosauro laikus 34

Miško sodinimas 38

Kur gyvena rudasis lokys? 42

Invazinių augalų paieška 46

VASARA

Inkilai boružėms 52

Paslappingoji miegapelė 56

Vabzdžių fotomedžioklė 60

Miško uogos 64

Kur vasaroja vėžiai? 68

Pavojingasis Sosnovskio barštis 72

Laukų žolelių arbata 76

Filmas apie gamtą 80

Smaliakailis ežiukas 84

Šeimos žygis baidarėmis 88

RUDUO

Augalų rinkimas žiemos puokštėms 94

Su šeima žvejoti 98

Valgomas ar nevalgomas? 102

Kurie laukiniai gyvūnai – jūsų kaimynai? 106

Užsiauginkite Stelmužės ąžuolą 110

Stirnos gelbėjimas 114

Lašių neršto stebėjimas 118

Ragų ieškojimas 122

Viešnagė gyvūnų prieglaudoje 126

ŽIEMA

Kas teršia orą? 132

Šaldytuvo reikalai 136

Vienių žmonių lankymas 140

Žiemą gamtoje 144

Svečiuose pas voverytę Gilę 148

Plonas ledas 152

Baltasis badas 156

Laukinių gyvūnų pėdomis 160

PRABĖGUS METAMS

Spektaklis „Ypatingi nuotyčiai gamtoje“ 166

SAVOKOS 170

1 lentelė. Laukiniai gyvūnai – mano kaimynai 174

2 lentelė. Šaldytuvo turinio tyrimas 176

UŽRAŠAI 178

MIELI TĖVELIAI IR MOKYTOJAI!

Labai džiaugiuosi, kad pasiėmėte šią knygą į rankas. Mano vardas Linas. Esu prisiekęs gamtos mylėtojas ir sergėtojas. Kiekvieną dieną leidamas gamtoje, kaskart sužinau ką nors naujo, tad trokštu savo patirtimi ir žiniomis pasidalinti su jumis, jūsų vaikais ar auklėtiniais.

Ši knygelė tinka ir ikimokyklinukams, ir pradinių klasių mokiniams, ir net suaugusiesiems. Vaikai mielai tyrinės smagias Dovydo Čiuplio iliustracijas, daug sužinos apie Lietuvos gamtą, išmoks rūpintis aplinka, atliks lavinamąsias ir pažintines užduotis, pasitelks kūrybingumą ir turiningai leis laisvalaikį.

Tiesa, kai kurioms užduotims prireiks jūsų pagalbos ir išmaniųjų įrenginių – jais naudosimės įrašydami paukščių balsus, fotografuodami ežius, sekdami koordinatėmis ir atlikdami daugybę kitų užduočių.

Neabejoju, kad ir mokytojai knygelėje ras įkvėpimo bei pasisems minčių, ką veikti per būrelius ar kur keliauti per ekskursijas. Čia yra daug naujų, įdomių ir neatrastų pažintinių maršrutų. Tebūna tai papildoma mokyklos programos medžiaga, kad mokymasis ir žinios nenutrūktų vos pakilus nuo suolo.

Viliuosi, kad knygelėje rasite naudingų patarimų, noriai padėsite atlikti užduotis ir keliausite po Lietuvą. Linkiu, kad tai taptų jūsų šeimos savaitgalių, atostogų ar mokyklos išvykų tradicija! Mūsų kraštas įspūdingas – apie jį dar daug ko nežinome, tad paverskite žinias smagia veikla ir leiskitės į nuotykius kartu su savo mažaisiais.

LABAS!

Aš – Linas. Esu gamtininkas, keliautojas ir nuotykių ieško-
tojas. O čia – mano gera draugė ir patarėja voverytė Gilė.
Malonu susipažinti!

Jūsų rankose – ne paprasta knyga apie gamtą, o tikrų tik-
riausias nuotykis, kuris truks ištikus metus.

Šioje knygelėje rasite ne
tik daug naujų faktų
apie Lietuvos gamtą
ir įdomybių, bet ir
sužinosite, kaip rū-
pintis aplinka, leisitės
į žygius, siekiančius
dinozaurų laikus, bei
atliksite įvairiausias
užduotis: auginsite
daržoves, kursite filmą,
piešite įspėjamuosius
ženklus ir kitaip linksmai
leisite laiką.

Kad lengviau įveiktumėte
visus iššūkius, jums kartais

prireiks draugų ar šeimos narių, mokytojų pagalbos. Ir
išmaniojo įrenginio. Jei neturite savo – ne bėda. Esu tikras,
kad jei gražiai paprašysite, suaugusieji paskolins telefoną ar
planšetę. Gamta ir išmanieji įrenginiai neturi būti priešai. Jei
protingai jais naudojotės, tik smagiau!

Gamtoje tiek daug istorijų ir įvykių! Tad pasirinkite ran-
koves ir – pirmyn, nes vos už kelių puslapių mūsų jau laukia
nepamirštama kelionė!

KUR GYVENA RUDASIS LOKYS?

Ar galite patikėti, kad mūsų šalies teritorijoje anksčiau gyveno daug rudųjų lokių? Miškingas mūsų kraštas puikiai tiko šiems didžiuliams plėšrūnams. Tačiau, laikui bėgant, kertant miškus, mažėjo ir lokių gyvenama teritorija.

Prie lokių išnykimo Lietuvoje prisidėjo ir medžiotojai. Manoma, kad paskutinis Lietuvoje gyvenęs lokys buvo sumedžiotas prieš daugiau nei 130 metų.

TRUMPA
5–20 cm
VODEGA

RUDASIS LOKYS

KAILIS
ŠVIESIAI ARBA
TAMSAI RUDAS

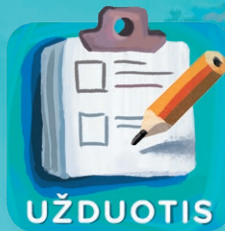
8–15 cm
NAGAI

SVERIA IKI
700 kg

LAISVĖJE IŠGYVENA
IKI 30 METŲ

Lietuvoje lokiai nuolat nebegyvena. Tačiau, ieškodami naujų teritorijų, poros, ėdesio ar smalsumo vedini, į mūsų šalį kartais atklysta lokiai iš kaimyninių valstybių – Latvijos arba Baltarusijos.

Jei Lietuvoje miškų daugėtų, tikėtina, kad vieną dieną čia vėl apsigyventų rudieji lokiai. Mūsų giriose yra jiems tinkamo ėdesio, o kai kurie meškinai yra puikūs žvejai: geba sugauti į upelius neršti plaukiančių lašišų.

UŽDUOTIS

Nuspalvinkite, kuo įprastai gamtoje minta rudasis lokys. Ar teisingai atlikote užduotį, sužinosite puslapio apačioje.

ATSAKYMAS. Lokiai mielai užkandžia medumi, miško uogomis, grybais ir riešutais.

Labiausiai lokiams patinka Lietuvos miškai ties **Biržais**, **Ignalina** ar **Švenčionimis**. Jei kartu su tėvais nuspręsite leistis ieškoti rudojo lokio pėdsakų, tikėtina, kad pavasarį jo buvimo ženklų užtiksite šioje miškingoje vietovėje:

RUDOJO LOKIO
PĖDSAKAS

DĖMESIO!

Rudasis lokys gali būti labai pavojingas! Jei grybaudami, uogaudami ar vaikščiodami mišku jį pamatysite, jokiu būdu nebėkite. Lokys pamanyt, kad esate nuo jo sprunkantis gyvūnas ir ims jus vytis. Pamačius lokį reikia tyliai atsitraukti arba iškelti rankas į viršų, mojuoti ir garsiai rėkti. Lokys greičiausiai jūsų tiesiog išsigąs ir pabėgs.

Kadangi miškuose vaikytis lokius pavojinga, su šeima būtina apsilankykite prie Telšių įsikūrusiame Žvėrinčiujė. Čia galima pamatyti daug įvairių laukinių gyvūnų.

ŽVĖRINČIUS: 56.034289, 22.448013

Telšiuose taip pat rasite begalę rudųjų lokių skulptūrų. Viena iš jų – ypatinga. Patrynus miesto centre stovinčiai meškutei nosį, išsipildo geri norai!

Be to, rudasis lokys čia toks populiarus, kad net įsitaisė Žemaitijos herbe.

54.987393, 26.086088

KAS TERŠIA ORĄ?

Neabejoju, kad jau esate girdėję apie oro taršą. Tačiau kas ir kodėl teršia mūsų orą? Kada tarša būna didžiausia?

Lietuvoje labiausiai orą teršia gamyklos, namų šildymas ir automobiliai.

Oro tarša – tai kenksmingųjų medžiagų skleidimas į orą, pavyzdžiui, deginant atliekas ar automobiliams leidžiant išmetamasias dujas.

Labiausiai užteršti Lietuvos miestai yra Vilnius ir Kaunas!

Kuo didesnis miestas, tuo jame daugiau **automobilių** ir labiau teršiamas oras. Todėl labai svarbu, kad kuo daugiau žmonių važinėtų visuomeniniu transportu, dviračiais, paspirtukais, riedlentėmis, vaikšiotų pėsčiomis ar rinktųsi vairuoti elektromobilius.

Labiausiai orą teršia dyzeliniai automobiliai. Kai kuriose šalyse jais draudžiama įvažiuoti į miesto centrą.

DĒMESIO!

Krosnyse jokiū būdu negalima deginti šiu medžiagu: plastiko, senų drabužių ar batų, spalvotų žurnalų, lakuotos medienos ar baldų medžio drožlių plokščių, padangų.

Kitas oro teršėjas – **kuras**, kuriuo žiemą šildomi mūsų namai. Labiausiai oras teršiamas šildant nuosavus namus, ypač anglimis.

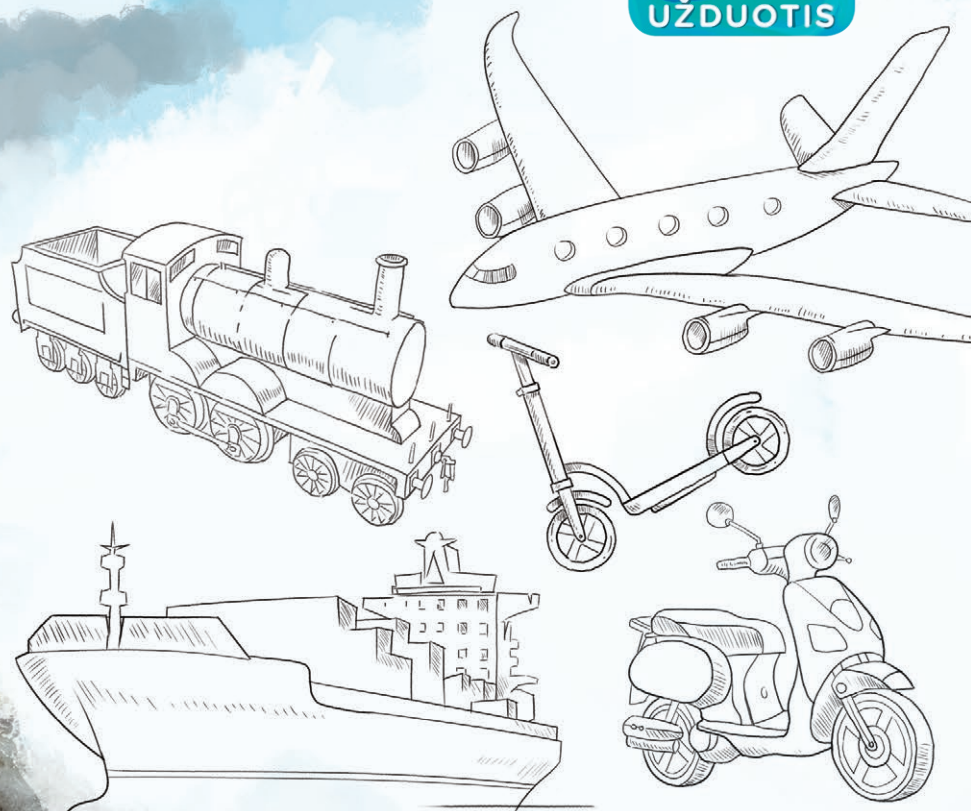
Draudžiama krosnyse deginti plastiką ar kitas kūrenti netinkamas atliekas, nes jų išskiriami teršalai – vieni pavojingiausių mūsų aplinkai ir žmogaus sveikatai. Tokias atliekas būtina perdirbti. Dažniausiai netinkamo kuro deginimą išduoda iš kamino rūkstantys juodi dūmai.

Nemažai teršalų į aplinką išleidžia **pramonė**. Jei pramonės įmonės laikosi taisyklių, oras teršiamas mažiau, tačiau yra tokių, kurios nepaiso gamtosaugos reikalavimų. Pamačius iš kaminų virstančius juodus dūmus, verta sunerimti.

Tiesa, pramonė teršia ne tik orą, bet ir vandenį, į jį pildama nuodingas ir gamtai pavojingas medžiagas. Daugiausia pavojaus vandeniui kelia gamyklos ir laivyba.

Į upes ar kitus vandens telkinius pilamas pavojingas nuotekas nesunku pastebėti. Dažniausiai teršalus išduoda aitrus smarvė ir spalva – jie beveik niekada nebūna skaidrūs kaip vanduo. Pastebėję vandens taršą, praneškite trumpuoju pagalbos numeriu **112**.

Nuspalvinkite mažiausiai taršią transporto priemonę. Kodėl taip manote? Ar teisingai atlikote užduotį, sužinosite puslapio apačioje.

ATSAKYMAS, iš pavaizduotų transporto priemonių aplinką mažiausiai teršia paspirtukas.